

A LANT ÉS AZ ÍJ

BÉKÉS Márton: *Nemzeti blokk. A Nemzeti Együttműködés Rendszere.*

Közép- és Kelet-európai Történelem és Társadalom Kutatásért Alapítvány,
Budapest, 2022. 160 oldal, 1800 Ft

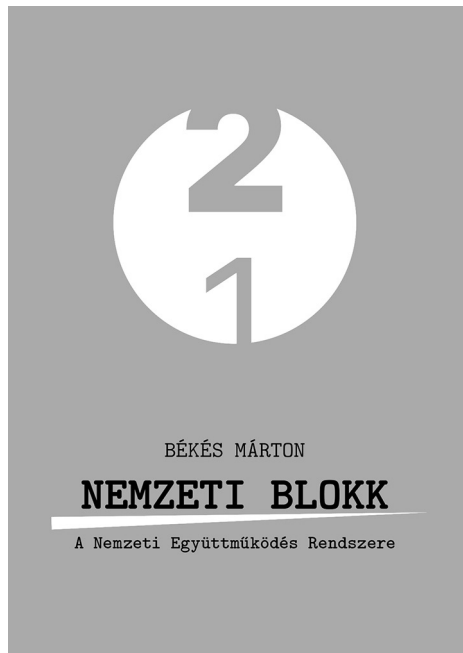
A többséget nem megszerezni kell, hanem megszervezni. Tanúsítja ezt a magyar politika elmúlt bő évtizede, és erre hívják fel a figyelmet azok a szerzők is, akik a rendszerváltozás hosszú átmenetét meghaladó társadalmi-politikai tömörülések fontosságára hívják fel a figyelmet: elsősorban Láncki András és Tellér Gyula. A többség megszervezése – sőt mi több: szervezése – a demokratikus politika viszonyai között elképzelhető legnagyobb teljesítmény. Erre világít rá Békés Márton *Nemzeti blokk* című könyve, amely a XXI. Század Intézet 21 című zsebkönyvsorozatában jelent meg. A szerző nem a magyar politikai rendszer intézményeit, nem is kizárólag egyes kiemelkedő politikusok életútját vizsgálja, fő tézise szerint ugyanis a magyar politika rendszeralkotó tényezője – Antonio Gramsci kifejezésével élve – egy „történelmi blokk”, amely messzemenően meghaladja a politikai osztály és a választópolgárok pusztán formális viszonyát. A történelmi blokk nemcsak egy politikai élcsapat szólistáit jelenti, hanem minden szót – a „kulturális hegemonia” összhangzatához ugyanis minden hangszeren játszani kell. Ezzel a szerző azt is állítja, hogy a politika elsősorban nem technikai kérdés, tehát nem szűkíthető le a kormányzástan és a vezetéselmélet kérdésköreire.

Ha az állami intézmények és a pártok organogramjait vizsgáljuk, semmit sem fogunk megtudni egy politikai rendszert meghatározó valós társadalmi mozgások, konfliktusok és egyesülések mozgásfolyamatairól. Amit Békés Márton vizsgál, az Max Weber nyelvén kifejezve nem az intézményes hatalomnak (*Macht*), hanem az uralom (*Herrschaft*) egy formájának felel meg. Arról van szó, amit Gramsci hegemoniának nevez: egy olyan konszenzusról, ami szervesen összekap-

csolja a politikai társadalmat (*società politica*) és a polgári társadalmat (*società civile*). Hegemóniáról akkor beszélhetünk, ha létrejön egy saját kulturális légkörrel és társadalmi dinamikákkal rendelkező tartós társulás, a történelmi blokk (*blocco storico*). Hosszú távon minden hatalom összeomlik, ha nem tud egy életerős történelmi blokkra támaszkodni. A hegemonia e feltétele nélkül minden politikai siker tünékeny, és egyetlen győzelem sem emelkedhet a történelem horizontjára.

Békés Márton a jobboldal tartós, immár több mint egy évtizede (2010–22) ismétlődő politikai sikeréből arra következtet, hogy a Nemzeti Együttműködés Rendszere egy történelmi blokkra támaszkodik, és rendszer jellege is épp ezzel magyarázható. Akkor sem mondhatjuk, hogy a választások alkalmával a jobboldalnak mindig „csak” szerencséje volt, ha az egyik első modern hangütésű politikai gondolkodó, Niccolò Machiavelli éppen erre helyezi a hangsúlyt, azt állítva, hogy a szerencse az, ami a fejedelem – a politikai cselekvő – számára felkínálja a kreativitás tereit. A 2010 utáni Magyarországon ennél többről van szó: a politikai cselekvés által megformált történelmi blokk ugyanis nem a szerencse, pláne nem a véletlen műve. Ha csak a választási győzelmek sorára tekintünk, az lesz a benyomásunk, hogy

a politikában az ismétlés szinte szabállyá teszi a döntéseket, és elmosódik a *fortuna* és a *necessità* között húzódó éles határvonal. De nem szabály és nem is szükségyszerűség a történelmi blokk fennállása, épp ellenkezőleg! Az „új fejedelem” (Antonio Gramsci) tudja, hogy a többség megszervezése, ha úgy is tűnik, mintha egy pillanat műve lenne, valójában olyan feladat, amit minden egyes nap újra és újra el kell végezni. A Nemzeti

Együttműködés Rendszerét sem lehet eleve adottként a magyar társadalom statikus állapotának tekinteni. Az egy szüntelen politikai törekvés eredménye.

A globalizáció magyar ellenzéke történelmi blokkot alkot – állítja Békés Márton – s ez a blokk egy négykomponensű konzervatív táborat fed le, amely tradicionalisták, szabadelvűek, kereszténydemokraták és népiek csoportjait hozza közös nevezőre. A közös nevező egy világosan megfogalmazott cél: „a belülről vezérelt Magyarország megteremtése”. Ez a cél már a rendszerváltáskor megfogalmazódott, és messzire érő gyökeret ereszt a magyar függetlenségi hagyományban. A rendszerváltás óta eltelt három évtizedben ez jelentette azt az állandó konfliktushorizontot, amely mindig ott húzódott a kommunista–antikommunista, progresszív–konzervatív, valamint a nemzeti–nemzetközi erők harcai mögött. A „reformpárti ideológiai kontinuum” (Tőkés Rudolf/G. Fodor Gábor) jeleníti meg a politikai törésvonal egyik oldalát, a nemzeti blokk pedig a másikat – ez az ellentét határozza meg hosszú ideje a magyar politikai életet. Bár a többség megszervezése és a társadalmi blokk létrehozása egyúttal egy széles körű konszenzus megteremtését is jelenti, a konszenzus sosem fedi le a politizáló társadalom egészét, ilyenre legfeljebb erős cenzus, oligarchikus, illetve arisztokratikus hatalom esetén nyílik lehetőség, akkor ugyanis a társadalom politikailag integrált része csupán egy szűk csoportot jelent. A nemzeti blokk ebből a szempontból is egyedülálló jelensége a magyar politikatörténetnek, hiszen akár a Tisza-féle nemzeti-liberális hegemoniára, akár a Bethlen-kormány „centrális erőterére” gondolunk, a korábbi domináns pártrendszerek eddig mindig csak olyan környezetben jöhettek létre, ahol a politikai versenyt erős cenzus korlátozta. A magyar társadalom politikai integráltsága ma összehasonlíthatatlanul nagyobb mértéket ölt, mint korábban bármikor, ami a 2010 utáni időszakban kiemeli a többséget adó nemzeti blokk jelentőségét.

Minden konszenzusnak – s ezért minden hegemoniának is – van egy külső, negatív eleme, ami ugyanúgy hozzájárul a történelmi blokk fenntartásához, mint a belső kötőerők. Az ellentétes és minden látszat szerint pusztán az egységet szétfeszítő erők is képesek rá, hogy egy nagyobb egység részeként harmóniát vagy legalább hatékony egységet hozzanak létre. Hérakleitosz híres hasonlata szerint ilyen ellentétes erők egységét jeleníti meg a lant és az íj. Mindkettő olyan egyetemes szimbólum, ami csaknem egyidős az emberi civilizációval, és valószínűleg a jövőben is mindig lesz jelentése. A kulturális összhang és a politikai feszültségek formájában a lant és az íj szimbóluma is visszatükröz valamit abból, amit a társadalmi erők bonyolult együttműködéséről gondolunk. Az ellentétes erő,

vagyis a nemzeti blokk konszenzusának negatív, külső elemét a nemzetközi erők, a kozmopolita alapérület, a globalista elit és a politikai testtel való azonosulást gátló „transzpolitika” (Jean Baudrillard) állítja elő. Ez ugyanúgy nem természeti adottság, ahogy a nemzeti blokk egysége sem az. Komoly munka van ebben is. A történelmi blokk belső és külső harmonikus és feszültségkeltő elemei kölcsönösen feltételezik egymást, komplementaritásban állnak. Nem tisztünk az előrejelzés, de stabilitása és történelmi párhuzamaiban mutatkozó hasonlóságok miatt **a Békés által leírt modell jó eséllyel a jövőben is fontos keret lesz az új jelenségek, gondolatok és tendenciák értelmezéséhez.**

A történelmi blokk hegemon stabilitása feltételezi, hogy a politikai konfliktusok olyan törésvonalak mentén történjenek, amelyek magát a blokkot nem szelik ketté, hanem csak a kontúrvonalait emelik ki. Ebből adódóan minden konfliktus produktívnak tekinthető, amelyben a nemzeti blokk egységesen képes fellépni a globalizáció ellenzékeként, és minden konfliktus destruktív jelleget ölt, ha sem a lant, sem pedig az íj harmóniájára nem emlékezett többé. Az ellentétek logikájával fentebb már foglalkoztunk. Most essen néhány szó a lantról is, hiszen egy igazi történelmi blokk egysége elválaszthatatlan a kulturális hegemonia kérdéskörétől, amellyel a szerző már *Kulturális hadviselés* (2020) című könyvében is részletesen foglalkozott. A kulturális hegemonia nem a „kulturárharcban” és a napi sajtópolémiaikban kialakult állásokat jelenti, de a színházi büfék menüjén sem szerepel. Sokkal nagyobb falatról van szó. Békés Márton épp ezért a *kulturális hegemonia* bevett kifejezésénél jobban is kedveli a *kultúra hegemoniáját*, amelyben másfajta értékhangsúlyok jelennek meg, mint Gramsci eredeti szóhasználatában. Szerzőnk a szellem elsőbbségét hangsúlyozza – a hatalom kultúrájával szemben a kultúra hatalmát –, és ennek a nemzeti blokk szempontjából sem becsülendő alá a jelentősége.

Ahol közös kulturális vonatkoztatási rendszerről beszélünk, ott jutnak kulcsszerephez a konszenzust kifejező, azt újra és újra megerősítő beszédmódok és értékartikulációk is: „Egy széles körű történelmi blokk különféle társadalmi rétegekből áll, és eltérő érdekekkel rendelkező szavazócsoportokat tömörít, így szükséges, hogy valamilyen közös történet tartsa össze tagjait. A közös értékeket hordozó narratíván – ilyen a belülről vezérelt Magyarország képe is – keresztül a történelmi blokkot vezető párt vagy pártszövetség integrálni képes a társadalom tagjait.” A nemzeti integráció tehát olyan kihívás, ami a politika és a kultúra szférájában egyszerre lép föl. Kihívás mindenki számára, mert *belülről vezérelt Magyarországot csak belülről vezérelt emberekkel lehet építeni.*

CZOPF ÁRON